

EKONOMİ POLİTİK

Kapitalizmin İki Yüzü

Erinç Yeldan, 27 Ocak 2010

Herşey ne güzeldi! Kredi maliyetleri neredeyse sıfırlanmış; varlık fiyatları astronomik boyutlara ulaşmış; ihtiyati fonlar, türev varlıklar, repolar, türev varlıklardan gene türevlendirilmiş yeni varlıklar,... köpük köpük balonlar yaratılmıştı. Finans piyasalarının “dahi” beyinleri “*sanayi-sonrası ileri hizmet toplumunun*” inşasını gerçekleştirmişlerdi. Öyle ki, dünya mal piyasalarında her 1 dolarlık sanayi üretimi, eşanlı olarak 25-30 dolarlık bir finansal işlemi yaratır hale gelmişti. 2006 yılında ABD ekonomisinin yıllık ulusal geliri 12.5 trilyon dolar olarak hesaplanmaktaydı. Buna karşın, aynı sene “türevlendirilmiş” finansal varlıkların değerleri küresel piyasalarda 1,200 trilyon dolar (yani ABD ulusal gelirinin 100 misli!) olarak ölçülmekteydi.

Küresel finans ekonomisinin 2000’li yılları büyük bir coşkuyla geçmekteydi.

Dahası, ulus devletler artık piyasaların düzenlenmesi görevlerinden uzaklaştırılmış ve sermayenin gereklerine göre “*yönetişimci / hakem devlet*” yalanlarıyla yeniden biçimlendirilmiş idi. Bunun da ötesinde işçi sınıfının ideolojisi itibarsızlaştırılmış ve üniversitelerden ve akademik çevrelerden uzaklaştırılmıştı. Kısaca tarihin sonuna ulaşılmış idi.

Küresel kriz tam da bu sırada patlak verdi. Reel dünyadan kopartılmış sahte değerler sisteminin iflası 2007 yazında başladı; 2008 sonuna gelindiğinde geride 40 trilyon dolara yakın “toksik” değersiz finansal kağıt ve 50 milyon yeni işsiz bırakarak...

Krizin derinleşmesiyle birlikte büyük bankalar ve finans kuruluşları can havliyle devlet desteği talep ettiler. “*Devlet harcamaları her zaman istikrarsızlık ve verimsizlik kaynağıdır; enflasyonu körüklemekten başka hiç bir şeye yaramaz*” savları hızla terkedildi. Devlet, kapitalizmin kurtarıcısı oldu.

2008 ve sonrasında kamu harcamaları yoluyla uygulanan “kurtarma paketlerinin” maliyetlerini hesaplamak çok kolay değil. Ancak, IMF tarafından Temmuz sonunda yayımlanmış bir çalışma bu konuda bazı ipuçları sunuyor. Aşağıdaki tabloda özet olarak aktarıyorum:

G-20 Ülkelerinde Milli Gelirin Yüzdesi Olarak Mali Genişleme

	2009			2010		
	toplam denge	krize yönelik	diğer	toplam denge	krize yönelik	diğer unsurlar
		tedbirler	unsurlar		tedbirler	
Ağırlıklı Ortalama	-5.5	-2.0	-3.5	-5.5	-1.6	-3.8
Gelişmiş G-20 Ülkeleri	-5.9	-1.9	-4.0	-6.2	-1.6	-4.5
İngiltere	-8.9	-1.6	-7.4	-10.6	0.0	-10.7
ABD	-5.6	-2.0	-3.6	-5.6	-1.8	-3.9
Yükselen Piyasa Ekonomileri G-20	-5.0	-2.2	-2.8	-4.4	-1.6	-2.8
Arjantin	-1.1	-1.6	0.4	0.7	0.0	0.7
Brezilya	-0.7	-0.6	0.0	1.2	-0.6	1.8
Kore	-6.7	-3.6	-3.0	-7.8	-4.7	-3.1
Meksika	-2.8	-1.5	-1.0	-2.6	-1.0	-1.6
Türkiye	-3.7	-0.8	-2.9	-3.3	-0.3	-3.0
Finansal canlandırma paketi dahil ortalama	-7.0	-2.0	-4.9	-5.8	-1.6	-4.2

Veriler, 2007 yılına görece olarak hesaplanan ve krize yönelik olarak Temmuz 2009'a değin açıklanmış tedbirlerin mali yükünü vermektedir. Hesaplamalara (i) finansal varlıkların satın alımı (finans sektörlerine destekleme alımları) ve (ii) kriz öncesi yapılması planlanmış olan harcamalar dahil değildir.

Kaynak: IMF Staff Position Note 30 July 2009, SPN/09/21

IMF çalışmasında geçen verilere göre, gelişmiş G-20 ülkelerinde bütçe açıkları ulusal gelirin 2009'da yüzde 5.9'una , 2010'da da yüzde 6.2'sine ulaşacaktır. Kurtarma paketlerine yönelik tedbirler bu açıkların yaklaşık üçte birinden sorumludur. Finansal canlandırma paketleri dahil, bütün G-20 ortalaması milli gelire oranla yüzde 7'lik bir açık bedeline işaret etmektedir.

Peki, kurtarma paketlerinin ekonomik canlamaya etkisi ne kadar olmuştur? Sözü geçen IMF çalışmasındaki tahminlere göre G-20 toplamında 2009 için ortalama yüzde 1.2 ile 4.7 aralığında bir büyüme kazancı söz konusudur. 2010'da ise bu rakam yüzde 0.1 ile yüzde 1.0 aralığında olacaktır. Yani devletler, G-20 ekonomilerinde 2009-2010 arasında ortalama yüzde 0.7 ile 2.8 arasında bir büyüme katkısı sağlamışlar ve küresel krizin çok daha şiddetli olmasını önlemişlerdir. (Elbette ki eğer böylesi bir soruya kriz öncesi herhangi bir "olağan" yıl içinde yanıt aransaydı, IMF ekonomistlerinin yanıtı, "*devletin ekonomiye olumlu bir katkısı olamaz, olsa olsa enflasyon tehlikesi artar*" şeklinde olması beklenirdi...

G-20 Ülkelerinde Mali Genişlemenin Büyüme Üzerine Etkisi (%)						
	2009		2010		Ortalama	
G-20 Toplam	1.2	4.7	0.1	1.0	0.7	2.8
Gelişmiş G-20 Ülkeleri	1.3	4.4	0.1	1.1	0.7	2.7
Yükselen Piyasa G-20 Ekonomileri	1.1	5.0	0.0	0.8	0.6	2.9
Kaynak: IMF Staff Position Note 30 July 2009, SPN/09/21						

Ancak şimdi "bedel ödeme" zamanı. Artan kamu harcamaları ve kamu borçlarının çevrilmesi nasıl olacak? Kimlere, hangi bedeller ödettirilerek söz konusu kurtarma operasyonlarının maliyeti karşılanacak?

Finans dünyası artık kötü günlerin geride kaldığına inanmak istiyor. Bu yüzden de artan kamu açıklarının yol açacağı olası enflasyonist baskıları, emekçi sınıfların düşürülen ücretleri, tüketici orta sınıflara yıkılan yeni zamlar ve kamunun her türlü sosyal hizmet harcamalarının alabildiğince kısılarak yeniden “faiz dışı fazla” yarışlarıyla atlatmayı amaçlıyor. Finans kapital, kamusal alanın piyasalaştırılmasına dayalı birikim rejiminin bir an önce yeniden kurgulanması arzusunda. Bu arada, elbette bir yandan da merkez bankalarınca sıfırlanmış olan kredi fonlarını kullanarak, bütçe açıklarını kapatmaya çabalayan hükümetlerin çıkarmakta olduğu yeni bono ve tahviller aracılığıyla yeni bir finansal köpüğün tatlı hayallerini görmekten de kendini alamıyor.

Bu haftaki yazımı kaleme aldığım sıralarda Ege Üniversitesi'nden değerli arkadaşımız Profesör Tayfun Özkaya'nın bir mesaj iletisi elime ulaştı: “*Öğrendiğimize göre BAT (**British American Tobacco**) Tire'deki kendi sigara fabrikasını kapatarak Samsun Balıca'daki Tekel'in fabrikasına taşıyacakmış. Bilindiği gibi BAT, Tekel'in özelleşmesini kazanan firmadır. Balıca Fabrikası Tekel'in en modern fabrikası idi. Tekel'in diğer beş sigara fabrikası BAT tarafından kapatılmış idi. Böylelikle Tekel işçileri gibi BAT'ın Tire'deki işçilerine de sokak görünüyor.*”

Sermaye çevrelerince “toparlanma” öykülerinin yanı başına şu günlerde yeni bir kavram yerleştirildi: “yeşil fidanlar”. Onların “yeşil fidanları” ne kadar sahte ve geçici ise, bizim fidanlarımız da bir o kadar gerçek ve kalıcı.